

Andreea Nanu

Cartea lui Rut

Dialog despre

Fidelitate

CARTEA LUI RUT

DIALOG DESPRE FIDELITATE

de Andreea Nanu

Comunității de la Stavropoleos,
la 300 de ani de la întemeierea Mănăstirii Stavropoleos

1 iunie 2024

Motto:

*“Fidelitatea mea nu datorează nimic unei hotărâri,
totul se datorează uimirii permanente.
Nu știu dacă dragostea veșnică există,
dar știu că există ființe infinite demne de a fi iubite.”*

Alain Finkielkraut

Dintre cărțile Vechiului Testament, *Cartea lui Rut* este cea la care mă întorc cu o reînnoită uimire. Nu fiindcă această carte al cărei autor ne rămâne necunoscut, deși se presupune că ar fi profetul Samuel, ar avea în titlu numele unei femei, ci pentru parabola căreia numele ei îi dă naștere: prietenia; fiindcă Rut derivă din ebraicul *re'ut*, care înseamnă *prietenie*. O prietenie care nu este ca celelalte, refuzând să se înscrie într-o pluralitate generică; ea devine unică, exemplară prin sentimentul aparte care o inspiră și o înalță pe cea mai înaltă treaptă a umanului: fidelitatea. Pentru contemporani, lectura unei cărți biblice capătă însemnătate dacă o revizităm din perspectiva sensibilității, al modului de-a relaționa și al orizontului de așteptare specifice lumii în care trăim, în care ne străduim să ne găsim calea, să conviețuim. Există o bogată literatură exegetică legată de *Cartea lui Rut*, semn că ea continuă să ne inspire și să ne conducă într-un pelerinaj deopotrivă spiritual, cultural, istoric, chiar și socio-politic. Tocmai fiindcă este atât de generoasă în simboluri și trimiteri, ne este actuală și accesibilă, lucrând pe mai multe niveluri de înțelegere.

Cartea lui Rut poate fi despre multe lucruri: prietenie, compasiune, iubire, pierdere, exil, boală, suferință și moarte, despre necunoscut, dar și despre trădare și pedeapsă; despre călătoria care ne poartă spre țărâhuri străine, spre propriile noastre limite, pe care ne cheamă să le depășim. De ce am ales-o pe Rut? Fiindcă ea mă ajută să mă privesc pe mine însămi ca-n oglindă, reflectându-mi deopotrivă aventura scrisului. Dacă Rut înseamnă mai presus de toate „fidelitate”, se cuvenea să mă adâncesc în povestea ei anul acesta, în care se împlinesc zece ani de când am devenit scriitoare. Contemplând-o pe Rut și destinul pe care ea singură și l-a ales, nu pot să nu simt o afinitate în privința propriului scris, fiindcă oamenii, precum cuvintele, îți cer o prietenie exigentă, fidelă.

Piesa care urmează - fiindcă recent scrisul meu s-a întors spre teatru ca formă privilegiată de dialog și comuniune - este mai degrabă un eseu în formă dialogală despre fidelitate. Despre strania solidaritate care le leagă pe cele trei femei, Noemi, Rut și Orfa, văduvele lui Elimelec și fiilor acestuia, Mahlon și Chilion. Vreau să le menționez de la început pe toate trei, deși una dintre ele se va desprinde din triada unui posibil destin asumat împreună. Dramatizarea subiectivă a poveștii lui Rut este invitația de-a le privi printr-un exercițiu de imaginație al „inimii inteligente”. Alain Finkielkraut, în splendidele sale eseuri despre iubire și, mai ales, de-a privi iubirea ca pe un exercițiu al inimii chemată să pătrundă

cu înțelepciune tainele apropierii și-ale îndrăgostirii, folosește această sintagmă pe care-o văd ca pe-o ofrandă adusă fidelității, permanențelor iubirii, sfidând logica contemporană a legăturilor emancipate, a prietenilor capricioase, a atașamentelor maladive născute din iluzii și transformate în falși idoli. Sfidând „noua dezordine amoroasă” (titlul volumului scris de Finkielkraut și Pascal Bruckner), dragostea, dacă-și asumă vocația „înțelepciunii”, are șansa să „dăinuiască”. Deși despre iubire aflăm din experiență, cultivând apoi experiența prin filosofie, totuși literatura rămâne aceea care ne situează la justa distanță între experiența personală și semnificația universală a acesteia; cuvântul mediază între imediatul a ceea ce trăim și simțim la un moment dat și perspectiva generală pe care acesta o poate căpăta - *la prospettiva*, ar spune Piero della Francesca. Desigur, suntem avertizați inclusiv în privința exceselor perspectivei care în literatură, ne spune tot Alain Finkielkraut, iau forma *dublării* „prin iubirea pentru iubire, cu riscul de a o substitui pe cea dintâi cu cea de-a doua”. Astfel, iubirea păcătuiește, ratându-și ținta. Într-adevăr, ficțiunea implică un risc, ca prozatoare de cursă lungă pot confirma acest lucru. Ca dramaturg, însă, descopăr în dialog, sau mai degrabă în formula dialogală a expunerii ideilor, o salutară interogare a acestora. Spuneam la început că *mirarea* în fața lui Rut m-a făcut să o redescopăr din perspectiva cititorului contemporan; a credinciosului, a filosofului, a artistului, a călătorului. Însă mirarea își cere desăvârșirea printr-o binevenită punere în chestiune (*mise en question*), capabilă să-i aprofundeze căutarea și să-i traducă înțelesurile. În același fel, clasarea „cazului Rut” în sfera exclusiv religioasă sau laică, ar conduce într-un punct mort. Suntem avertizați de Marcel Gauchet că trăim într-o „lume dezvrăjită”, că am pătruns în epoca „religiei de după religie” („le religieux après la religion”) și a „literaturii de după literatură” („l'après-littérature”), spune Finkielkraut, înțelegând că prezentul nu mai e determinat nici de *religie*, nici de *literatură*, ca principii ordonatoare, șlefuitoare de sensibilitate și formatoare de spirit. Cu toate acestea, religia și literatura au ca numitor comun și fundament *credința*. Trebuie să crezi pentru a face parte din *ecclesia*, din comunitatea Bisericii, la fel cum trebuie să crezi pentru a putea crea. Credința a devenit piatra de încercare a omului contemporan, înrădăcinat în ceea ce vede, supus nevoii materiale *de-a pipăi* precum Toma pentru a accede la adevăr. Fiindcă *a crede* înseamnă să faci un salt în gol, neavând altă plasă de siguranță decât transparența, sau kunderianul *viața este în altă parte*. Fiindcă spre acel misterios *Altundeva* ne atrage meditația despre Rut. Spre un timp și un loc în care dialogul omului cu Dumnezeu umple existența, răsfrângându-se dincolo de barierele pe care însuși omul le-a ridicat.

Poate că eseul filosofic sau exegeza biblică ar fi fost căile cele mai potrivite pentru a vorbi despre Rut. Însă mie Rut mi-a vorbit prin întrebările ei, preluate și continuate de ale femeilor care o însoțesc în călătorie, în descoperirea de sine. De aceea, am ales să scriu o piesă de teatru; continuând mărturisirea de *credință* din volumul Teatru, și această piesă este *un joc cu mărgelile de sticlă* a la Hermann Hesse, care dramatizează fragmente din romanul *Insula Melc*; un teatru de idei întrupate în personaje de la început de lume, când religia și literatura, sau mai bine spus credința în ființă și cuvânt ordonau firesc întreaga creație. Dar cum să încep dialogul despre Rut? Dramaturgul, ca orice creator de ficțiune, începe prin a-și imagina personajele. La fel cum cărțile se nasc din cărți, în sensul în care literatura își conține propriile semințe sau forțe germinative, la fel personajele își caută afinități în arhetipuri ori

în forma pe care le-a dăruit-o arta. Căutându-mi personajele, îmi apare în imaginație suita tablourilor lui Marc Chagall, din 1960. Cum ar putea fi viața însăși mai bine descrisă decât ca „o suită de tablouri într-o expoziție”, în care cronologia pură e depășită de logica revelației... Interesant este că Chagall pare a ne înfățișa capetele călătoriei, începutul și sfârșitul...la fel cum procedează și textul biblic. *Cartea lui Rut* este mai degrabă o carte a începutului și a sfârșitului, lăsându-ne să umplem intervalul dintre acestea două cu miezul propriei noastre călătorii.

În primul tablou, Chagall ne-o înfățișează pe Naomi între cele două nurori, Rut și Orfa, ale căror trupuri par unite ca într-o mandorlă.

Chagall, *Noemi și nurorile*, 1960

Soarele răsare roșu la marginea unui câmp sălbatic, peste durerea celor trei femei văduve. Naomi are privirea pierdută, strângându-și mâinile într-o rugăciune resemnată. De o parte și de cealaltă, cele două tinere o consolează. Orfa, în partea dreaptă, se abandonează durerii, pierderii, singurătății dezolante, topindu-se parcă în trupul Noeminei, alunecând tăcută în spatele ei, într-un spațiu secund al existenței. Pare că deja a renunțat să mai lupte. În partea stângă, în dreptul inimii, Rut ridică privirea îmbărbătând-o pe Naomi, în timp ce palma ei de copil îi atinge inima.

Jean Baptiste Auguste Leloir, pictor de secol XIX, le vede pe cele două femei unite prin același gest, doar că acum Naomi este cea care îi atinge inima lui Rut, într-o încercare discretă de-a o face să se răzgândească, dar și ca o recunoaștere fermă a statorniciei ei. Și aici, Naomi și Rut ne apar unite, gestual, de o *inimă inteligentă*. În imagine, gestul și postura corpului revelează caracterul revelat prin text.

Jean Baptiste Auguste Leloir (1809-1892)

Dacă la Chagall, Orfa e încă parte din triada feminină, la Leloir sau la George Dawe ea se detașează de destinul celorlalte, fiind reprezentată în fundal, fie privind nostalgic în urmă, fie cu chipul întors și pasul îndreptat deja spre Moab; ori plângând la țărmul Mării Moarte, ca-n gravura lui Gustave Doré. Poate nu întâmplător numele ei, de la ebraicul „oref” înseamnă „spatele capului” (expresia „lefanot oref” traduce gestul de „a întoarce spatele”), sugerând încăpățânarea, rigiditatea ei, sau neputința de-a privi într-o nouă direcție, ca Rut..

Rut și Noemi, gravură de Paul Gustave Doré (1891)

George Dawe, 1804

Alteori, ea lipsește cu totul din imagine, ca un semn al autoexcluderii de la participarea la un destin exemplar, ca și cum artistul ne-ar îndemna să rămânem la esențial, la cele două femei, Noemi și Rut, care răspund chemării și o asumă plenar, ca în lucrarea lui Willem Drost.

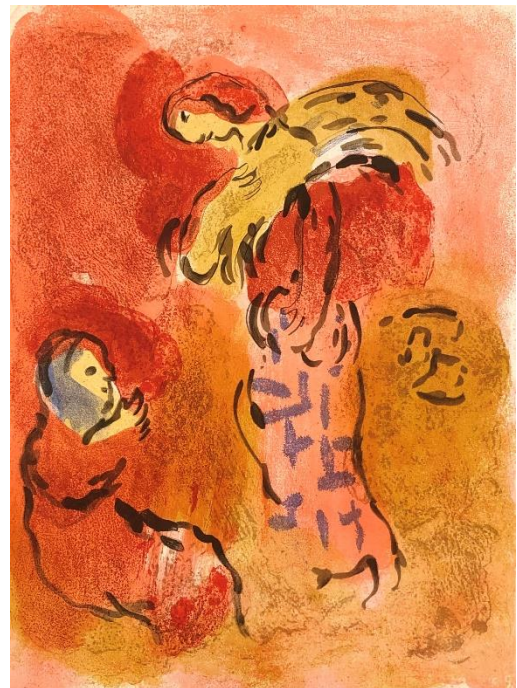

Willem Drost, 1633

La Chagall, doar Rut poartă *haina vărgată a lui Veniamin*, semn al unei discrete aristocrații. Peisajul are culoarea cenușii, a nisipului ars care acoperă cerul și pământul. Deși

totul pare pierdut, în dreptul lui Rut răsare soarele, pulsând roșu ca o inimă cosmică, sau ca două siluete a căror unire stă deja scrisă în cer, în cartea vieții. Totul începe așa, cu negru pe alb, ca și cum cuvintele ar aștepta să fie scrise... Goethe, călător rafinat, spunea că cel mai important nu este locul în care ne aflăm ci direcția spre care ne îndreptăm. Noemi pune un pas înainte. Călătoria femeilor abia începe.

...Urmează *Rut culegând spice*. „Au intrat în Betleem pe la începutul secerișului orzului.” Alungată odinioară de foamete din „casa pâinii”, Noemi se întoarce la Betleem însoțită de Rut, văzându-și exilul răscumpărat prin călătoria curajoasă a tinerei moabite. Am putea spune chiar, ca o metaforă a prieteniei lor, că *Noemi se întoarce ca Rut*. Călătoria, poate mai mult ca o viață sedentară, îndeamnă la ospitalitate. Incertitudinea, primejdiile și lipsurile aduc călătorul mai aproape de sine, de ceilalți, *de poveste*. Totul e incandescent, semn că pentru Chagall culesul spicelor e destinația atinsă, punctul culminant al călătoriei a cărei semnificație stă să se decidă. Rut face acum ceea ce a exersat în dificila traversare a deșertului. Culege puținul lăsat în urmă de natură și de oameni. Se abandonează cu totul purtării de grijă a lui Dumnezeu.

Chagall, *Rut culegând spice*

Chagall, *Rut la picioarele lui Booz*

La căderea nopții, Rut se culcă la picioarele lui Booz, după cum o învățase Noemi. Aria e acum scufundată în nuanțe de pământ, ocru și siena arsă, supravegheată de albul lunii, ca un ochi de ciclop. De fapt, întreaga atmosferă e *lunatică*, misterioasă; în timp ce Booz zace cufundat în somnul cel mai adânc, cu capul sprijinit pe-un braț, Rut, cu părul despletit și haina cea bună, așteaptă cu ochii larg deschiși în noapte. Un detaliu abia schițat ne sugerează că așteptarea ei are ceva din senzualitatea sobră a unui ritual nupțial care așteaptă să se întâmple - însă la vremea cuvenită. Ea se prezintă pe sine ca o potențială mireasă, aducându-i în dar bărbatului vârstnic frumusețea și tinerețea ei. Dar și legătura de sânge, de rudenie, care vor face din Booz un *goel*, răscumpărătorul lui Rut. Sub semnul acestei legi noi se va petrece și întâlnirea celor doi.

Chagall, *Întâlnirea lui Rut cu Booz*

Dacă la Chagall, portretul lui Booz urmează litera biblică, înfățișându-ni-se adormit la marginea câmpului, în lucrarea semnată de Charles Lock Eastlake, *Booz și Rut* (1853), el ne apare ca un alt Iosif într-o profetică scenă a Nativității. Acum bărbatul este cel care veghează în noapte la căpătâiul lui Rut adormite, meditând la înțelesul scenei, la prezența femeii care tocmai i se descoperise. Darul femeii este, poate, și consecința ospitalității lui avraamice. Nu doar că o lasă, cu discretă bunăvoință, pe străina rudă Rut să adune în urma secerătorilor lui, pe care-i îndeamnă tainic să „uite” cât mai multe spice în țarină ci, așa cum îl portretizează Rembrandt, umple el însuși vălul femeii, revărsând orz din belșugul recoltei sale, ca o ofrandă adusă lui Dumnezeu ce a luat chip de „străin” și de „rob”.

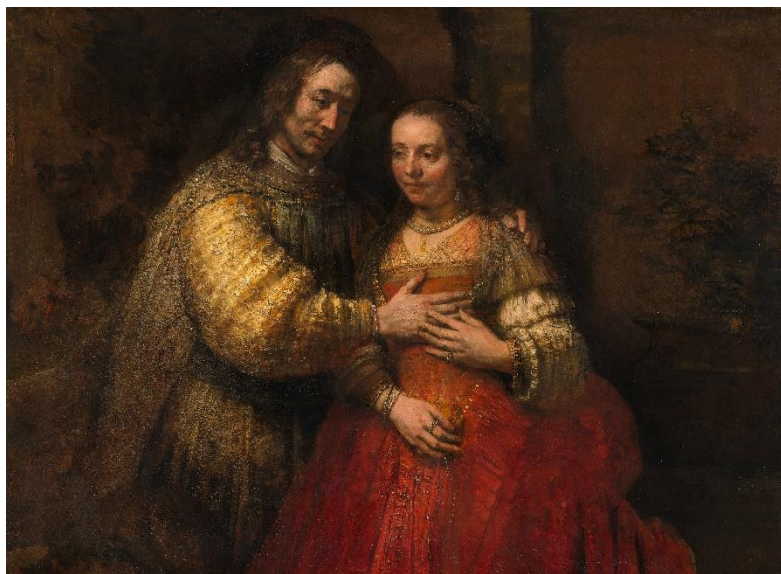
Charles Lock Eastlake, *Booz și Rut* (1853)

Rembrandt, *Booz vărsând orz în mantia lui Rut* (circa 1645)

Totul se petrece sum semnul legii noi, al iubirii răscumpărătoare care atrage după sine binecuvântarea lui Dumnezeu, împlinirea legii vechi prin cea nouă, desăvârșirea umanității - așa cum binevestește Rut prin însuși numele ei. Poate nicăieri nu e mai sugestiv ilustrată taina cărții lui Rut decât în „Mireasa evreică” a lui Rembrandt. În Amsterdam, la Rijksmuseum, m-am oprit îndelung în fața acestei capodopere în care îl descoperim sub trăsăturile artistului pe Booz care-o primește pe Rut, prin aceleași gesturi care le consacra unirea: dreapta lui Booz atinge inima lui Rut, în timp ce cu dreapta, mireasa își atinge

pântecul din care se va naște Obed, bunicul regelui David, din al cărui neam se va întrupa Hristos.

Rembrandt, *Mireasa evreică* (1665–1669)

Însă episodul călătoriei propriu-zise rămâne neilustrat, *neimaginat*. O taină. Oare de ce? Poate fiindcă, așa cum spunea Rilke, „singura călătorie este cea interioară”. Între plecarea și întoarcerea la Betleem, între „În zilele acelea, când cârmuiau în Israel judecătorii, s-a întâmplat foamete pe pământ. Atunci un om din Betleemul lui Iuda s-a dus cu femeia sa și cu cei doi feciori ai săi să locuiască în șesul Moabiților” și „Așa s-a întors Noemina cu nora sa Rut moabiteanca, venind din șesul Moabiților și au intrat în Betleem pe la începutul secerișului orzului” vedem călătoria doar prin prisma dialogului femeilor, în care Noemi încearcă să le întoarcă din drum pe Rut și Orfa, repetând de trei ori îndemnul „întoarceți-vă”. Doar *neascultătoarea* Rut o va urma. Numele lui Rut mai poate fi considerat și ca un derivat al ebraicului „revaza”, care înseamnă „plenitudine” sau chiar „desăvârșire”. Fiindcă din ea urma să se nască regele David... Interesant este că numele lui Rut poate sta la începutul și la finalul oricărei căutări umane. *Promisiunea* prieteniei și *împlinirea* ei, la capătul călătoriei în care Noemi și Rut se sprijină una pe cealaltă și se descoperă reciproc, traversând pustiul, împlinind călătoria și Taina.

Rut și legământul fidelității către Noemi, Jan Victors, 1653.

*

Complementar receptării sale în artă, *Cartea lui Rut* n-ar putea fi revizitată temeinic, nici tradusă în limbajul dramatic din perspectivă contemporană fără o adâncire prealabilă în sensurile ei teologice. *Cartea lui Rut* se deschide cu 1200 de ani înainte de Hristos. E cartea unei călătorii neobișnuite; în primul rând fiindcă este o călătorie de *întoarcere*; apoi, fiindcă are în centru *trei femei singure*, din care vor rămâne numai două. Parabola începe cu plecarea lui Noemi, soția lui Elimelec, cu cei doi fii, Mahlon și Chilion, din Betleem, „casa pâinii”, lovit de foamete - însă și de violențele și nesiguranța care guvernau în vremea Judecătorilor, când „fiecare făcea după bunul plac” - în Moab, văzut de evrei ca o casă a nelegiurii. Pleacă *pentru un timp*. Istoria Moabului începe în momentul în care Lot are o relație incestuoasă cu fiica lui, fapt ce va arunca, de-a lungul timpului, o aură întunecată asupra legăturilor dintre evrei și moabiți, punându-le sub semnul neîncrederii, al disprețului și al eternei confruntări. Aflăm, din scrierile Vechiului Testament, că moabiții sunt *în război* cu israeliții. Apoi ni se spune că femeile moabiților îi atrăgeau pe bărbații lui Israel *în păcat și idolatrie*. Așadar, se pare că alegerea nu a fost ușoară, iar strămutarea echivala nu doar cu deplasarea geografică dintr-un loc în altul, ci și cu alipirea lor la un popor considerat necurat și idolatru.

Familia lui Elimelec pornește așadar la drum într-o vreme în care nu existau regi, ci numai Judecători; și totuși, numele lui Elimelec înseamnă „Dumnezeu meu este rege”. Crede oare bărbatul acest lucru, din moment ce este gata să iasă dintr-un pământ de care se leagă, consubstanțial credinței iudaice, prezența unicului Dumnezeu, a lui Yahve? Sau poate l-a înduplecat să plece soția, Noemi, din grijă pentru supraviețuirea fiilor ei. Nu știm. Știm doar că plecarea, apoi șederea lor în Moab, care se prelungește timp de zece ani, va însemna o lungă și grea încercare. Încercarea face ca, la prima lectură, *Cartea lui Rut* să ni se pară o *tragedie*. Tragedia se naște atunci când două căi devin în egală măsură legitime: Elimeleh trebuia să părăsească cetatea lovită de foamete pentru a supraviețui. La fel, era legitim ca

mânia lui Dumnezeu să se abată asupra unui om care, fugind și alăturându-se moabiților, devine impur și, mai ales, infidel!

Cartea lui Rut are, așadar, ca preambul, o acumulare de tragedii în decursul a zece ani: cetatea pâinii, Betleemul, lovită de foamete, exilul, destinația Moabului, teritoriu văzut de iudei ca loc al fărâdelegii cu oameni impuri, moartea lui Elimelec, moartea fiilor, Noemi rămâne singură cu nurorile - două moabitence care erau la vremea aceea cele mai disprețuite (fiindcă păcătoase!), și mai mult, două femei sterpe, fără copii. Deci Noemi, din „cea plăcută”, are dreptate să ceară pentru ea numele de „cea amară”, fiindcă a pierdut totul. Am plecat „plină” și m-am întors „goală”. În acest punct, tragedia pare totală și fără cale de întoarcere, însă doar aparent, fiindcă există mereu un licăr de speranță fără de care însăși *Cartea lui Rut* nu ar fi supraviețuit în istoria biblică.

Speranța vine când Noemi află că Dumnezeu a cercetat poporul ei, poporul evreu, și a binecuvântat iarăși Betleemul, *casa pâinii* cu pâine. Este clipa în care Noemi decide să plece cu nurorile spre cetatea ei de obârșie, din nou, pentru a se salva. La începutul cărții, călătoria spre Moab este preponderent una a bărbaților. Acum, călătoria femeilor este una a întoarcerii, a regăsirii rădăcinilor, a Dumnezeului pe care Noemi l-a lăsat în urmă, odată cu foametea. Cu alte cuvinte, am putea extrapola spunând că femeia *a renunțat la Dumnezeu pentru pâine*, plecând din Betleem în Moab, unde a găsit pâine dar și păcat, și dumnezei străini. Nu e prima oară când omul renunță la Dumnezeu pentru hrană - este una din ispitele cele mai greu de învins! La fel, Esau renunță la moștenire pentru un blid cu linte, iar diavolul îl tentează pe Hristos în pustiul Carantaniei cu pâine. În Paradis, omul renunță la Dumnezeu pentru un măr!

Cartea lui Rut este scurtă, desfășurându-se în câteva capitole. Dar timpul concentrat în ele este imens, *o viață într-o pagină*. Călătoria nu e descrisă, la fel cum nu e detaliată nici durata. Trebuie să ni le imaginăm pe amândouă. Ce se întâmplă, din perspectiva relațiilor divino-umane și interumane, în tot acest timp al exilului? Timp de zece ani se creează o legătură strânsă între Noemi, Rut și Orfa, pe care soarta le-a adus împreună, nu prin afinități, ci mai degrabă prin suferință. În această strânsă legătură, ele pornesc la drum - trei femei singure, o misterioasă, neobișnuită *trinitate*.

Călătoria întoarcerii capătă *profunzime*, devine *măsurabilă* prin dialog. Să ne imaginăm tăcerea deșertului întreruptă, ca o pânză veche, de câteva cuvinte. Cuvinte care, așa cum ne lasă să înțelegem succesiunea versetelor biblice, nu sunt spuse la început sau la final, ci la o anumită distanță de Moab; distanța necesară de la care tinerele încă se puteau întoarce, dar de la care Noemi nu mai putea fi convinsă să revină asupra pașilor ei. Din milă, dintr-o grijă maternă sinceră, Noemi, își trimite nurorile înapoi, îndemnându-le să-și refacă viața în neamul lor, „în casele mamelor lor”. Expresia e neobișnuită, unică în cuprinsul bibliei, într-un timp în care stăpânul casei este tatăl. Figura mamei este însă cea invocată, fiindcă mama avea un rol important în negocierea căsătoriilor și în conturarea destinului fiicelor. Orfa ascultă și se întoarce. Rut nu ascultă și întărește legământul ei față de Noemi. Legământ atât de profund exprimat, în cuvinte care amintesc de legămintele soților ce devin una; legământ

care aproape că poate justifica lunga tăcere a celor două femei, înfățișate apoi imediat la finalul călătoriei, la intrarea în Betleem.

Trebuie, însă, să ne imaginăm călătoria. *Întoarcerea*. Noemi se întoarce la familia pe care o părăsise, la casa pe care o abandonase, ca o femeie părăsită și abandonată. Momentul intrării în cetate e pecetluit de Noemi prin schimbarea numelui care-i reflectă condiția - nu Noemi ci Mara. Un alt fel de-a rosti prozaic: *ce am fost și ce am ajuns*. Deși se numește pe sine *Mara*, Noemi nu e un suflet amar, nu sucombă deznădejdiei. De fapt, Noemi își recapătă bucuria de-a trăi, dorința de a-și reconstrui viața, prin Rut; prin femeia moabită pe care o sfătuiește ce anume să facă pentru a se apropia de Booz, cel care aparținea neamului lui Elimelec.

În fața iudeilor, Rut are parte de un prim portret indirect. Oamenilor cetății, care o recunosc, vin să o întâmpine și o strigă pe nume, Noemi le spune că „nu mai are nimic”. Și totuși, Rut stă lângă ea - i-a rămas alături timp de zece ani și de-a lungul unei călătorii istovitoare. Chiar textul repetă obârșia tinerei, „Rut, moabita”, ca pentru a ne aminti că ea este și rămâne o străină *pentru și în* Israel. Dar tânăra nu se indignază, își păstrează intactă compasiunea și solidaritatea față de Noemi. Ea înțelege că, de fapt, călătoria ei nu s-a încheiat. Destinația, pentru Rut, nu e doar ajungerea la Betleem ci *împlinirea destinului ei* în această cetate, în poporul iudeu, în istoria mântuirii.

Portretul lui Booz, esența lui stă în numele *goel*, „răscumpărătorul”, prefigurare a Celui care ne va răscumpăra, din Noul Testament. Booz ne e înfățișat ca cel care doarme, dar și ca cel care veghează. Biblia ne spune că e un om în vârstă, în timp ce lucrările de artă mai recente, romantice, ni-l arată ca pe un bărbat tânăr, contemplativ, care *o ia la sine pe Rut*, împlinind profeția. Chipul lui e prefigurat de timpul sugerat al întoarcerii, „pe la vremea secerișului orzului”. *Casa pâinii* are iarăși pâine! Booz avea pământuri și recolte, așadar secerișul e *timpul lui*, al prosperității redobândite, al destoiniciei lui, ca om care-și rânduiește înțelept avutul și întreaga viață. Așadar, timpul secerișului ni-l anunță pe Booz, prefigurând totodată secerișul înțeleșurilor încercării prin care au trecut femeile, Noemi și Rut. Înțeleșuri ce se leagă precum snopii și stau laolaltă vertical pentru a da mărturie despre un sens mult mai înalt și curpinzător, acela al mântuirii întregii umanități.

Timpul secerișului este și acela al mării întâlniri dintre Rut și Booz. E timpul ritualic care, într-o comunitate restrânsă, îi antrenează pe toți în munca recoltei. Deși nu are nimic *al ei*, Rut îi cere îngăduința Noeminei de a merge la câmpuri ca să adune semințele lăsate din urmă de secerători - la câmpul celui care va voi să o primească. Secerișul devine așadar și timpul în care Rut va încerca să devină parte a poporului Noeminei, să-și găsească un loc și un rost în Betleem, așa cum îi promisese la plecarea din Moab. Legea veterotestamentară îi avea în vedere pe cei care, asemeni lui Noemi și Rut, săraci fiind, aveau dreptul la mila bogaților care, adunându-și avutul, lăsau în urmă câte ceva pentru sărmani. Rut merge așadar să culeagă în câmpul lui Booz, în *câmpul milei lui Dumnezeu*. Booz o remarcă tot datorită milei - nu mila lui, a stăpânului locului către străina Rut, ci mila pe care Rut i-o arată soacrei ei încă din Moab și până în ziua în care el o întâlnește, în care i se povestește despre faptele statorniciei ei, despre fidelitatea ei. Tânăra văduvă întreabă cum de a găsit milă în ochii lui Booz. Acesta îi

răspunde într-un cuvânt: grație fidelității tale - față de Noemi ruda ta și a mea, dar și față de Dumnezeu Noeminei, care este Dumnezeul meu iar acum, prin credință și faptă, și al tău. Așadar, mila și fidelitatea, ingredientele esențiale ale legământului divino-uman, îi aduc împreună. Apoi, Booz îi adresează o serie de chemări: să rămână să culeagă în câmpul lui, să bea apă din burdufurile pe care slujitorii săi le pregătiseră, să stea la masă cu el și ceilalți culegători, să își înmoaie pâinea în oțet, să facă parte din familie, din ritualul comuniunii, *rezervat celor fideli*.

Cartea lui Rut emoționează și prin aceea că ne spune povestea unor oameni simpli. Spre deosebire de figuri strălucitoare, precum prințesa Estera sau legendarul Samson, care salvează sau distrug popoare întregi, Rut și Noemi rămân două femei simple, două figuri solitare. În câteva replici, *simpla* Rut remarcă *simplitatea* faptului de-a crede, de-a urma, de-a rămâne fidelă, chiar dacă acestea presupun un sacrificiu. De unde se naște această ușurință? Din recunoștință. Iubirea lui Rut este simplă, statornică și recunoscătoare. Simplitatea ei nu exclude aristocrația sufletească; Rut se comportă nu ca o străină, ci ca o adevărată fiică a lui Noemi și autentică moștenitoare a ei - a moștenirii lui Israel. Deși se întoarce la poporul ei, Orfa nu o face din fidelitate, ci dintr-un calcul pragmatic care nu ține cont de afinități. Din această perspectivă, ea se apropie mai mult de omul contemporan, care deși revine în cetate, renunță la moștenire în numele unei libertăți problematice¹ (în piesă, „libertate” e cuvântul Orfei, așa cum „simplu” îi aparține lui Rut!). Fidelitatea lui Rut, înțeleasă ca sacrificiu și renunțare ascunde, în realitate, o artă: „arta de-a moșteni”. Ca femeia cananeancă, străina Rut acceptă *să se sature din fărâmiturile care cad de la masa stăpânului*, adunând răbdătoare semințele rămase în aria lui Booz. În același timp, prin credință, Rut devine fiica lui Israel, *adevărata moștenitoare*.

Cartea lui Rut (în ebraică רות מגילת „Meggilat Rut” sau „Meghilat Rut”, adică Sulul lui Rut) este una din cărțile Bibliei ebraice, unul din cele cinci suluri (Meggilot) aparținând Scrierilor Hagiografice (Ketuvim), plasată între „Cântarea Cântărilor” și „Plângerile lui Ieremia”, două cărți poetice - ca și cum ar uni *cântecul* tinereții frumoasei Rut cu plânsul amar, cu *ieremiada* Noeminei. Canonul creștin o situează între scrierile istorice veterotestamentare, mai precis între „Cartea Judecătorilor” și „Cartea I a Regilor” - alegere interesantă dat fiind că povestea lui Rut începe în timpul judecătorilor, anunțându-l profetic pe cel al regilor (prin nașterea primului rege, David, urmașul lui Obed născut din Rut). *Cartea lui Rut* se citește în sinagogă de Șavuot, sărbătoare care marchează primirea legii Tora de către poporul evreu pe muntele Sinai. Dar ne duce cu gândul și la legea nouă, a răscumpărării prin iubire, săvârșită de *goel* - *Booz răscumpărătorul*. Șavuot, celebrat la final de mai-început de iunie, se mai numește și „Sărbătoarea secerișului” (Hag Hakatzir) sau „Ziua Pârgii” ori a „Primelor Roade” (Yom

¹ Alain FINKIELKRAUT vorbește despre ce înseamnă arta de-a moșteni, pierdută, se pare, de omul contemporan în numele unei libertăți al cărei radicalism îi întunecă înțelesul, în *L'Ingratitude : Conversation sur notre temps*: „L'homme contemporain ne se pense plus comme un héritier. Il se veut délivré du donné ; il n'exerce sa vigilance qu'à l'encontre des vieux démons, et, quand il cède aux injonctions du devoir de mémoire, c'est pour constater la supériorité de la conscience actuelle sur un passé ténébreux tissé de préjugés, d'exclusions et de crimes. À délier ainsi l'être de l'héritage, est-on, comme le croit notre temps, plus lucide, plus ouvert et plus libre ? Voilà la question...”. (ed. Gallimard, 1999).

Habikurim), îngemănând astfel figura *secerătorului* Booz și a fiului care i se va naște din Rut ca *primul ei rod*. Șavuot este și zi tradițională de pelerinaj la Ierusalim, amintind astfel de călătoria lui Rut și Noemi spre Țara Sfântă. Deoarece Șavuot se celebrează la 50 de zile după Pesah, creștinii îl numesc Rusalii. Așadar, Rut ilustrează și anunță, prin pogorârea Duhului care o va face să zămislească fiu cu rol esențial în genealogia Mântuitorului, Rusaliele ce vor întemeia Biserica creștină.

Călătoria ideilor este întotdeauna dublată de o călătorie a cuvintelor, a limbajului în care parabola lui Rut străbate până la noi. Dramaturgul are sarcina dificilă de-a păstra echilibrul între capcana manierismelor (imitarea unui limbaj devenit vetust) și ademenitoarea *corectitudine politică*, ori comoditatea minimalismului sterp. De aceea, să nu fiți surprinși că veți întâlni, într-o piesă de teatru contemporană, replici inspirate, uneori chiar prealuate ca citate din *Psalmi*, *Cântarea Cântărilor*, *Ieremia și Isaia...și desigur, Cartea lui Rut*. Am ales să le ofer personajelor mele posibilitatea de a-și exprima gândurile și năzuințele nu doar prin limbajul modern, ce ne reflectă schimbarea, ci și prin poezia perenă a vechilor texte biblice; o intertextualitate pe care am căutat-o intenționat și pe care, explorând-o în pluralitatea valențelor sale, și-a dovedit validitatea arătându-mi, încă odată, actualitatea *Cărții lui Rut*. Fie că ne place sau nu, în prezentul șovăielnic, suntem contemporani, de fapt, numai cu ceea ce dăinuiește. Parafrazându-l pe Finkielkraut² de la care am și pornit și, răspunzându-i în același timp la întrebare: îi putem lua iubirii totul, mai puțin calitatea ei de-a dura, *statornicia*.

...Așadar, să începem călătoria împreună cu Noemi și Rut. În termenii măsurătorilor contemporane, le-ar fi luat celor două femei să străbată distanța, pe jos, în aproximativ zece zile. Stranie coincidență între cei zece ani de exil în Moab și departe de Dumnezeu și cele zece zile ale revenirii în Betleem și ale întoarcerii către Dumnezeu. Ca într-o clepsidră din care nisipul se scurge tot mai iute pe măsură ce timpul expiră, observăm că timpul salvării vine mult mai repede depășindu-l pe cel al pedepsei și suferinței. Cartea pare să respire un nou ritm, al replicilor care susțin ritualul unei întâlniri și al unui legământ *salvator* ce se vor finaliza, „până la sfârșitul zilei”. Noemi intuiește dorința lui Booz și îi spune lui Rut „să aștepte”. Însă Booz nu face doar ceea ce dorește, ci ceea ce este drept, cuviincios. El știe că există „o rudă mai apropiată” care are dreptul conform legii leviratului să o răscumpere pe Rut. De aceea, își găsește drum spre porțile cetății, în piața unde se țineau judecățile bătrânilor. Aflând că odată cu pământul lui Elimeleh trebuie să o ia și pe văduva Rut, ruda apropiată renunță la acest drept, deschizându-i lui Booz calea. În fața tuturor, Booz o ia de soție pe Rut. În fața noastră, profeția Fidelității se împlinște...

² Alain FINKIELKRAUT, *La Sagesse de l'amour*: “On peut faire la grève de tout, sauf d'être.”